

Mängden och tillämpningen av lagkrav oroar och begränsar företagandet på landsbygden

HELENA LANS STRÖMBLAD, VÄXA SVERIGE

SARA BERGSTRÖM NILSSON, HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET HALLAND

CHRISTINA LUNNER KOLSTRUP, INST. FÖR ARBETSVETENSKAP, EKONOMI OCH MILJÖPSYKOLOGI, SLU ALNARP

Mängden lagkrav upplevs som mycket omfattande och många företagare är oroliga att det inte känner till och därmed inte följer alla krav. De är också oroliga för att regelverket ska ha ändrats utan att de har uppmärksammat förändringen. Flera företagare har affärsidéer som de inte genomfört, delvis p.g.a. att de upplever osäkerhet kring lagstiftningen för den nya verksamheten. Lagstiftningen kan också upplevas som ett stöd när det resulterar i en merbetalning.

En ökande mängd krav gör det svårt att ha kunskap om allt. Befintlig lagstiftning upplevs föränderlig, vilket skapar oro för företagare som känner sig osäkra på om de följer den senast uppdaterade lagstiftningen. Flera tjänstemän på länsstyrelsen upplever lagstiftningen som omfattande, komplex och ibland motsägelsefull.

”Jag lägger inte så mycket tid. Jag har rätt bra koll, men jag är inte säker på att jag har 100 % koll och det skapar oro eftersom det kan få stora ekonomiska konsekvenser.” (lantbrukare)

Företagarna anser att lagkraven i sig oftast inte är ett problem. Däremot

© Pixabay

anser flera att lagstiftningen tillämpas felaktigt och att tillämpningen varierar över landet. Detta ger även tjänstemän på länsstyrelser uttryck för.

Flera företagare med små- och medelstora företag upplever administrationen som tung och oproportionerlig

jämfört med den miljöpåverkan som verksamheten innebär. Företagarna med större företag upplever inte administrationen som ett problem i samma utsträckning, delvis för att företagen har uppnått en viss storlek så att det finns utrymme att anställa administra-

Om projektet ”Byråkratin belastar och kostar”

I forskningsprojekt ”Byråkratin belastar och kostar” vill vi skapa dialog kring och arbeta för att minska existerande regelbörda och byråkrati, föreslå åtgärder för positiv förändring och därmed medverka till att öka möjligheterna för lönsamhet och konkurrenskraft i svenska lantbruks- och landsbygdsföretag.

Projektet ser bara på lagstiftning relaterad till miljö- och djurskydd och beaktar exempelvis inte skattelagstiftningen. Inom projektet har det genomförts djupintervjuer med 15 lantbruksföretag och fem tjänstemän från två länsstyrelser. Syftet med intervjuerna var att undersöka hur de generellt upplever lagstiftningen, om det finns lagstiftning som oroar eller begränsar företagets utveckling eller om det finns andra administrativt relaterade hinder som begränsar företagandet.

tiv personal. Utöver den myndighetsrelaterade administrationen upplevs det vara mycket administration som görs för att få sälja produkter via producentorganisationer (ex mejerierna, Svenska ägg, KRAV). Mycket administration görs ofta dubbelt eller t o m tredubbelt.

”Det vore bättre med mindre lagstiftning och att samma krav istället kom från industrin. Då kan man få mervärde på produkterna och få betalt för det. Det får man inte när det är lagkrav.”

Administrationen för certifieringar upplevs dessutom ha ökat bl.a. till följd av extra kvalitetskrav och krav på spårbarhet. Flera företag anser att det är bra och skapar en trygghet med kännbart ansvar inför kunden.

”Vill du leverera en kvalitetsprodukt och få betalt för det, så är det nödvändigt med spårbarhet.”

Otillräcklig lönsamhet i lantbruket innebär att vissa inte har tillräckligt många anställda och själva behöver arbeta kvällar och nätter. För dessa känns administrationen extra tung och företagaren hade föredragit att lägga mer tid på t.ex. djuromsorg och byggnationer istället för på administration.

Flera företagare har avstått från att utveckla en sidoverksamhet som exempelvis slakteri, uthyrning av sällskapsdjur och biogas. Detta för att företagarna har varit osäkra på gällande regelverk för verksamheterna och oro för att kostnaden för bl.a. olika tillstånd skulle vara hög.

Lagstiftning som upplevs oviktig eller begränsande

Flera företagare anser att lagstiftningen generellt sett är bra och oftast är välgrundad. De är stolta över ett gott djurskydd och höga miljöambitioner. Det finns dock exempel på lagstiftning som de anser vara meningslös; exempelvis en del journalföring, ut-

Exempel på lagar som hindrar och begränsar lantbruksföretagen

- Lagstiftningen kring spridning av stallgödsel
- Krav på bete speciellt för stora mjölkbesättningar
- Krav på anmälan/tillstånd för stor djurhållning enligt miljöbalken
- Förprovningen av djurstall

Exempel på krav/lagar som anses onödiga

- Elektroniska personalliggare vid byggnadsarbete
- Mycket journalföring, (exempelvis för mottagande av stallgödsel och avfall)
- Utskrivna säkerhetsdatablad för kemiska produkter
- Lagar kring transport av farligt avfall
- Millimeter-föreskrifter i djurskyddslagen
- Krav på larm i stall med enstaka kalvar tillsammans med vuxna djur

skrivna säkerhetsdatablad för kemiska produkter, lagar kring transport av farligt avfall eller av farligt gods.

En företagare påpekade att beteslagstiftningen för mjölkkor är hårdare i Sverige än i övriga Europa. *”Vill konsumenterna gärna ha mjölk från utgångsdjur kan de välja ex ekologisk certifierad mjölk eller annan certifiering som visar att djuren gått ute.”*

Anmälan och tillstånd enligt miljöbalken

Gränsen för anmälan- och tillstånd enligt miljöbalken ses som ett hinder av flera företagare eftersom processen kan ta mer än ett år. Många företagare anpassar sin djurhållning till precis under tillståndsgränsen. Detta för att undvika ekonomiska och mentala påfrestningar som en anmälan eller en tillståndsansökan kan medföra. En företagare som bedriver tillståndspliktig djurhållning oroar sig för vad som kommer att hända vid nästa utökning. Företagaren upplever att det ställs allt hårdare krav på utredningar under

tillståndsprocessen jämfört med tidigare och tror att det kommer att bli orimligt dyrt att genomföra alla undersökningar som han tror kommer att krävas. Även en tjänsteman säger att *”lantbrukarna ser till att hålla sig under tillståndsgränser för att det är så himla krångligt att göra en tillståndsprovning”*. Att klassas som ”miljöfarlig verksamhet” upplevs negativt och orättvist av företagarna, eftersom lantbruket också kan ha en positiv inverkan på t.ex. den biologiska mångfalden.

Förprovning

Flera företagare anser att förprovningen begränsar utvecklingen av företaget, men erfarenheterna varierar mellan olika länsstyrelser. Vissa anser att handläggningen är skyndsam och sa att *”vi har nog en bra länsstyrelse”*. I andra delar av landet upplever företagarna att det är svårt att få kontakt med handläggarna då de ofta är upptagna i möten. Flera företagare anser att myndigheten bör se möjligheter istället för begränsningar: *”Går det tolka*

väl villigt så ska man!". Exempelvis kan det vara svårt i en förprovning om en ny teknisk lösning inte har provats på stall tidigare. I denna situation önskar företagarna hjälp för att göra bra idéer till möjliga lösningar. En länsstyrelsetjänsteman upplevde att gammal lagstiftning ibland hindrar nya och bra och idéer från att realiseras.

En företagare hade varit med om att förprövningshandläggaren i protokollet angav att de var överens om en viss lösning, vilket företagaren inte alls upplevde att de var överens om.

"Jag upplever att det finns en vilja att detaljstyra mer än man måste. Vid förprovning ville handläggaren att det skulle vara galler över gödselrännorna vilket inte jag ville. I rapporten stod det ändå att vi var överens om det och jag kände mig tvungen att lägga dit galler. Men egentligen hade handläggaren inget lagstöd för det och det är inget bra sätt att utveckla verksamheten framåt. Jag kommer vilja överklaga mer framöver, men man måste då vara ute i bättre tid."

En annan företagare upplevde att "Förprövningsprocessen var direkt dödan-de". Företagaren skulle endast genomföra en liten tillbyggnad och blanketten verkade ganska enkel. Under processen upplevde företagaren stora problem och ansåg efteråt att det varit bättre att länsstyrelsen från början hade rekommenderat dem att anlita en konsult. Det finns även önskemål från handläggare på länsstyrelsen att blanketten borde ändras så att den blir betydligt tydligare och mer självinstruerande.

Oroande lagstiftning

Företagarna oroar sig mest över hur lagstiftningen tillämpas. Företagarna anser att enskilda tjänstemän eller nämnder på kommunerna har för mycket makt och de upplever det som en maktobalans.

Det oroar företagarna att många myndighetspersoner och kontrollan-

© Martin Larsson

ter endast ser till sitt område utan att förstå den komplexitet som företagen lever i och att företagarna ibland måste prioritera bland lagkrav som kan vara motsägelsefulla:

"Jag ser en oroande utveckling. Man ser en mängd stuprör. Jag har själv svårt att få ihop djurskyddslagstiftningen och arbetsmiljölagstiftningen. Ska jag tänka på min personal eller på mina djur?"

Nya regler anses också oroande innan tillämpningen av reglerna är klarlagd. På senare tid har det tillkommit krav på att använda bästa tillgängliga teknik för gris- och fjäderfäproduktion som är tillståndspliktiga enligt miljöbalken. Dessa krav är sammanställda i så kallade BAT-slutsatser. Då dessa var okända för många företagare oroade de sig för vad det skulle kunna innebära för dem.

Andra begränsande faktorer

Flera företag har problem med dålig internetuppkoppling och det skapar problem att rapportera in djur till CDB (centrala djurdatabasen). Det skapar stress och frustration för företagarna, då de ekonomiska konsekvenserna kan bli omfattande om de inte rapporterar i tid. Några företag upple-

ver att ansökningsblanketterna för bl.a. investeringsstödsansökan har blivit så krångliga att konsult behöver anlitas – och det upplevs som ett hinder.

Viktig lagstiftning

Djurskyddslagen och salmonellalagstiftningen anses av flera företagare som viktig lagstiftning. Lagstiftningen som medger "Delegerad behandling av djur" anses mycket bra.

"Den svenska lagstiftningen känns dock som att den i alla fall delvis går åt rätt håll."

"Jag tycker att syftet med arbetsmiljölagstiftningen är bra, det är detaljerna det krackelerar på."

Djurskyddslagen

Många företagare är nöjda med djurskyddslagstiftningen och anser att den ger ett stöd för deras produktion, främst när den resulterar i merbetalning. Flera företagare anser dock att den idag är för detaljerad. Företagarna anser att lagen bör vara mer målstyrd och se till helheten: att djuren har det bra istället för att ange exakta mått eller datum. En handläggare på länsstyrelsen framförde att det finns olika åsikter om vad som anses med "att djuren ska behandlas väl" och att det

Exempel på lagstiftning som företagen anser viktig:

- Djurskyddslagen
- Lagstiftningen kring salmonellakontroll
- Lagstiftning kring spårbarhet
- Äganderätten
- Skyddsavstånd och journal för användning av växtskyddsmedel
- Egenkontroll i livsmedelsförädling (HACCP)
- Arbetsmiljölagstiftningen

kan leda till diskussioner och varierande tillämpning. Handläggaren ansåg att Jordbruksverket behöver ha en tydlig vägledning för att tillämpningen ska bli bra. En företagare lyfte fram vikten av framförhållning och långsiktighet i regelverket så att företagarna t. ex. inte behöver bygga om efter några år för att reglerna har ändrats. En mjölkproducent ansåg att lagen är en konkurrensnackdel för den svenska produktionen på den internationella marknaden.

”Djurskyddslagstiftningen är bra. Ett sätt att få mervärde. Men man skulle se mer på djurvälståndet, några millimeter hit eller dit spelar sällan någon roll. Men däremot att man har friska djur är otroligt viktigt ur konsumentperspektiv och även för bonden.”

Ett problem som företagarna upplever är att det kan dröja flera månader från att de har anmält ett djur till slakt till det hämtas av slakteriet. Djuret hinner bli tyngre, vilket ger sämre betalt och det riskerar att bli överbeläggning i stallet. Överbeläggning kan i värsta fall bli ett djurskyddsärende, trots att lantbrukaren inte är anledning till förseningen från slakteriet.

Rekommendationer för fortsatt utveckling

Uppföljningen och dokumentationen på lantbruk behöver förenklas och samordnas. Vi rekommenderar därför att både myndigheter och bransch ser över sina krav på journaler och transportdokument m.m. Automatisk dokumentation och informations-

överföring via produktionsuppföljningsprogram kan troligtvis utvecklas ytterligare. Företagen bör kunna ladda upp sina uppgifter till en rapporteringsportal, där respektive myndighet eller organisation kan hämta den dokumentation de behöver. Kontakten mellan företag och myndighet behöver utvecklas. Höga avgifter för exempelvis dispensansökningar hindrar detta. Tillståndprocessen och villkoren för företag som önskar utöka sin djurhållning behöver förenklas. Slutligen önskar flera företag en målstyrd djurskyddslagstiftning med ökad flexibilitet kring exempelvis datum eller lösningar i stall.

©Fredrik Saarkoppel, Kobolt media

- Projektet är finansierat av Stiftelsen Lantbruksforskning, www.lantbruksforskning.se
- Projektansvariga/författare:
Helena Lans Strömblad, Växa Sverige, helena.lans@vxa.se,
Sara Bergström Nilsson, Hushållningssällskapet Halland, sara.nilsson@hushallningssallskapet.se,
Christina Lunner Kolstrup, SLU Alnarp, christina.kolstrup@slu.se (projektledare)
- Mer information från projektet finns i ”Kraftigt ökat antal lagkrav för lantbruksföretag” LTV:s faktablad 2017:20 och i ”Kontroll av lantbruk – orimliga konsekvenser oroar”, LTV:s faktablad 2018:11